

Ringbrynjehuva Tofta kyrka

I april 2004 hittades på Gotland i Tofta kyrka, ett hopknycklat föremål i samband med städning av tornvinden. Det visade sig vara en ringbrynjehuva som uppvisade stora likheter med de ringbrynjehuvor som påträffades vid utgrävningarna av massgravarna vid Korsbetningen utanför Visby under 1930-talet. Gravarna innehöll lämningarna av dem som stupade i slaget utanför Visby ringmur i juli 1361. Det var i samband med det danska angreppet på Gotland samma år som striderna ägde rum. Till skillnad från dessa fynd som legat i jorden är ringbrynjehuvan i Tofta kyrka mycket välbevarad trots en del hål och revor. De läderfragment som fortfarande sitter kvar vid Toftahuvan har medelst C 14-datering kunnat dateras till 1200-talets mitt. Det stora antal som påträffades vid Korsbetningen och som följaktligen var i bruk 1361 motsäger inte dateringen av Toftahuvan till 1200-talet. Ringbrynjepersedlar kunde ärvas och brukas i generationer.

Utöver de 185 ringbrynjehuvor som kunde identifieras vid utgrävningarna av Korsbetningen, fanns innan Toftafyndet nästan inget motsvarande material i hela Europa. Den enda utanför Gotland bevarade ringbrynjehuvan som är någorlunda komplett finns i Royal Scottish Museum, Edinburgh.

Ringbrynja är ett flexibelt material bestående av i varandra sammanlänkade ringar av järn. Det är förmodligen en keltisk uppfinning som senast under andra århundradet f. Kr. användes också i den romerska armén och spreds till orienten där ringbrynja var i bruk ännu under 1800-talet. Medeltiden var ringbrynjans stora period i Europa, särskilt från omkring 1100 tom 1300-talet. Bilder från denna tid visar

välutrustade krigare iförda ringbrynja från topp till tå, medan enklare soldater fick nöja sig med stoppade plagg, ofta kompletterade av en ringbrynjehuva. Ringbrynjehuvan får ses som ett komplement till hjälmen, då brynja i sig utgör ett otillräckligt skydd för hjässan. Ringbrynjehuvor har alltid endera varit fodrade eller burits över en ibland stoppad hätta. Läderfragmenten på Toftahuvan är rester av de remmar som en gång använts för att fixera den på huvudet och för att snöra samman ansiktsöppningens nederdel för ökat skydd. Anmärkningsvärd är huvans ringa vikt, i nuvarande tillstånd 1,1 kg. Den kan inte ha vägt mycket mer när den var hel ny. Toftahuvan är tillverkad av alternerande rader stansade respektive sammannitade platta ringar. Materialet har vid analys visat sig vara segt delvis fosforhaltigt järn.

Hur huvan kunnat bevaras så väl till vår tid är en gåta. Den tycks inte ha legat i jorden. Vem kan den ha tillhört? Dateringen av läderremmarna till mitten av 1200-talet gör det osannolikt att huvan använts så sent som under striderna 1361. Men 1288 omnämns ett krig mellan Visbys borgare och bönderna på ön. Då skulle Toftahuvan mycket väl ha kommit till användning. En av bondeledarna var enligt Strelows Gotlandskronika Olof Rangvalds i Tofta!

Huvan före konservering i april 2004

Foto: Göran Ström